

baština jadranskog podmorja

OSTACI ANTIČKOG BRODA PRONAĐENI NA MORSKOM DNU SVJEDOČE O BRODOLOMU IZ II./I. STOLJEĆA PRIJE KRISTA

Šćedro nije bio milostiv
rimskom teretnom broduPIŠE:
LINO
URSIĆ

Daleko more ispunjeno očekivanjima, strahovima, čežnjama... More kojim vlada opaki Zeusov otac Kron, ali i more gdje se smještaju otoci blaženika. Blaženika u likovima heroja i od bogova odabranih smrtnika za život na drugom svijetu u vječnom izobilju.

Mitološka je to slika Elizejskih polja na Jadranu u očima drevnih Grka, koje s vremenom potraga za novim životnim prostorom izvan matične zemlje dovodi i do otoka i obale na njegovu istočnom dijelu. Upravom će tragom spoznaja grčkih trgovaca i kolonizatora o jadranskom zaljevu antički svijet postupno upoznavati geografiju istočnog Jadrana.

Poznavanje geografije plovbenog područja jedan je od preduvjeta uspješne navigacije. O tome progovaraju i pojedini antički autori bilježeći između ostalog i mjesec pogodne za plovidbu. "... Slijedi rasprava o mjesecima i datumima. Jer silina i surovost mora ne dopuštaju plovidbu tijekom cijele godine, već su samo neki mjeseci jako pogodni, neki su dvojbene, a ostali su prema zakonu prirode nemogući za brodovlje..."

‘ŠIBAJU MUNJE,
UDARAJU GROMOVI...’

Nastavljajući dalje, rimski vojni pisac Publije Flavije Vegetije Renat (IV./V. st. posl. Kr.) daje preporuku da se morem plovi od 27. svibnja do 14. rujna, "... jer blagotvornost ljeta smanjuje žestinu vjetrova..."

Izdvojeno iz antičkih peljara (priručnika za plovidbu) vrijed-

Podmorsko arheološko istraživanje antičkog brodoloma kod otoka Šćedra
SAŠA DENEGRİ

no je spomena hidrometeorološko obilježje (istočnog) Jadrana u usporedbi s crnomorskim područjem, zapisano u Pseudo Skimnovoj Periegezi (II. st. pr. Kr.). "...A zrak je nad njim drugačiji od crnomorskog, nije, naime, snjegovit niti suviše hladan, već ostaje stalno posvema vlažan.

No, žestok je i prevrtljivo se mijenja ponajviše ljeti, kad njime šibaju munje, udaraju gromovi i kad bjesne vihori".

Šćedrovski kanal je poznat po južnim vjetrovima iznimne snage i možda su presudili rimskom trgovačkom brodu i njegovoj posadi sjeverno od obala otoka, čiji naziv u prijevodu iz staroslavenskog znači milostivi otok. No, Šćedro se u ovom slučaju nije pokazao milostivim i u svojim prirodno zaštićenim uvalama pružio sigurnost teretnom brodu s vinskim amfo-

rama iz II./I. st. pr. Kr. Za pretpostaviti je da je brod zahvatila oluja i doslovce ga, što je danas vidljivo po položaju tereta, bez prevrtaja polegla na morsko dno.

Posada očigledno nije obraćala pozornost na predznake oluje, ili se naprosto sve odigralo tako brzo i nepredvidivo za njih. Kako promatrati predznake oluje navodi već spomenuti Vegetije:

"Osim toga, i izlasci i zalasci drugih zvijezda pokreću vrlo žestoka nevremena. Premda su za njih zabilježeni točni datumi svjedočanstvima pisaca, kako se dosta toga mijenja iz različitih razloga i, što valja priznati, kako ljudskim sposobnostima nije dano potpuno spoznati nebeske uzroke, ipak zbog toga brigu o pomorskom motrenju dijele na troje. Utvrđeno je, na-

Podvodne strukture rimske maritimne vile u uvali Rake na otoku Šćedro
VLADIMIR KIRJAKOV

ime, da se nevremena dižu ili na određeni dan ili prije i poslije njega..." A o vjetrovima: "Povoljnim puhanjem brodovlje nalazi željene luke, a suprotnim je prisiljeno usidriti se, vratiti se ili se izložiti pogibelji. Zato teško da je pretrpio brodolom onaj koji je pomno proučio sustav vjetrova". Vegetije željena luka antičkog broda u Šćedrovskom kanalu, pretpostaviti je, mogla je biti uvala Rake na Šćedru, gdje se pronalaze arhitektonski ostaci pristaništa rimske maritimne vile.

AMFORE ODOLJELE
ZUBU VREMENA

Sam teret antičkog broda (pronađen u studenom 2017.) leži na pjeskovitom, gotovo ravnom morskom dnu, na dubini od 43

metra. Vidljivo je otprilike oko 120 amfora poredanih u tri reda. Većina amfora je cjelovita, dok je tek manji broj oštećen prilikom potonuća broda. U dubljim slojevima pijeska i mulja utvrđeno je također postojanje amfora, gdje bi trebalo tražiti i moguće ostatke drvene brodske konstrukcije. Provni i krmeni dio broda bio je opterećen balastnim kamenjem, što se vidi i na nalazištu, te i pozicija gdje je najvjerojatnije stajao jarbol.

"Brodolom rimskog trgovačkog broda kod Šćedra jedini je u cijelosti sačuvani antički brodolom u podmorju Splitsko-dalmatinske županije i kao takvog ga trebamo sačuvati", naglašava Tea Katunarić Kirjakov, arheologinja i povjesničarka umjetnosti, inače voditeljica projekta podvodnih istraživanja na ovom lokalitetu, koji provodi Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu. Zbog iznimne očuvanosti i brojnosti artefakata na promatranom arheološkom nalazištu potporu projektu daju Ministarstvo kulture Republike Hrvatske i Konzervatorski odjel u Splitu, Splitsko-dalmatinska županija, Općina Jelsa, Udruga prijatelja otoka Šćedra, te Nautic centar Nava i ronilački centar Nautika Stari Grad – Vis.

Fotogrametrijska
snimka antičkog
brodoloma

MARIUSZ MILKA